

Рекомендація CM/Rec(2024)2

Комітету міністрів державам членам щодо протидії використанню стратегічних позовів проти участі громадськості

(Прийнята Комітетом міністрів 5 квітня 2024 року на 1494-му засіданні заступників міністрів)

Комітет міністрів, відповідно до умов статті 15.b Статуту Ради Європи (Серія європейських договорів № 1),

Враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між її членами задля захисту та просування ідеалів і принципів, які є їхньою спільною спадщиною, зокрема, шляхом просування спільної політики та стандартів;

Нагадуючи про зобов'язання держав-членів дотримуватися права на свободу вираження поглядів та інформації, гарантованого статтею 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Серія європейських договорів № 5, "Конвенція") та витлумаченого Європейським судом з прав людини ("ЄСПЛ") у його практиці;

Нагадуючи також про рівну важливість інших прав, гарантованих Конвенцією, включаючи право на справедливий суд (стаття 6), право на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8), право на свободу зібрань та об'єднань (стаття 11) і право на ефективний засіб правового захисту (стаття 13);

Нагадуючи та підтверджуючи, що держави-члени, на додаток до свого негативного зобов'язання утримуватися від втручання у право на свободу вираження поглядів, також мають позитивне зобов'язання забезпечувати безпечне та сприятливе середовище для участі в публічних дебатах кожної людини без страху, навіть якщо її думки суперечать тим, які відстоюють офіційні органи влади або значна частина громадськості;

Підтверджуючи, що вільні вибори та свобода вираження поглядів, особливо свобода політичних дебатів, разом складають основу будь-якої демократичної системи, і що, відповідно, існує мало можливостей для обмежень політичного вираження поглядів або дебатів з питань, що становлять суспільний інтерес;

Підкреслюючи, що суспільний інтерес слід розуміти широко, оскільки він охоплює всі питання, які впливають на суспільство і стосуються його, включаючи суперечливі питання, і що громадськість має право бути поінформованою про питання, що становлять суспільний інтерес, а журналісти та засоби масової інформації мають завдання поширювати інформацію та ідеї про такі питання;

Підкреслюючи, що включення різноманітних голосів і точок зору, в тому числі думок меншин та інших думок, що не належать до основних, має важливе значення для забезпечення плюралістичних публічних дебатів та формування добре поінформованих і активних громадян;

Усвідомлюючи, що асиметрія в політичній, фінансовій та інших формах влади в суспільстві може призвести до нерівності в публічних дебатах і що зловживання владою та привілеями шляхом погроз або судових позовів з метою переслідування, залякування або примусу до мовчання представників меншин або критично налаштованих осіб має негативний вплив на громадську участь;

Будучи серйозно занепокоєним продовженням у державах-членах Ради Європи широкого спектру залякувань, погроз, насильства, вбивств та інших злочинів проти осіб або організацій, які діють як громадські контролери, а також тим, що ці погрози чинять негативний вплив на участь громадськості, особливо, коли вони залишаються безкарними;

Будучи стурбованими негативним впливом на свободу вираження поглядів, публічних дебатів та участі громадськості, спричиненим судовими позовами, які є погрозами, ініційованими або переслідуюваними як засіб переслідування або залякування, і які спрямовані на запобігання, перешкоджання, обмеження або покарання свободи вираження поглядів з питань, що становлять суспільний інтерес, та здійснення прав, пов'язаних з участю громадськості, які часто називають стратегічними позовами проти участі громадськості;

Беручи до уваги, що стратегічні позови проти участі громадськості часто є цивільно-правовими позовами, вони також з'являються в контексті адміністративного та кримінального права, і що коли такі провадження передбачають адміністративні заходи та кримінальні санкції, вони можуть бути особливо обмежувальними та легше використовуватися як зброя проти громадських контролерів, що призводить до більш суворого впливу на особу та більшого стримуючого ефекту;

Із занепокоєнням відзначаючи, що жінки та особи з різною сексуальною орієнтацією, гендерною ідентичністю, гендерним самовираженням та статевими ознаками стикаються з певними небезпеками у своїй діяльності в якості журналістів, правозахисників та інших громадських спостерігачів, у тому числі, коли вони стають об'єктами стратегічних позовів проти участі громадськості, а також відзначаючи необхідність враховувати диференційований вплив ризиків та викликів, з якими вони стикаються;

Прагнучи консолідувати та розвивати правові та політичні заходи, вже вжиті Радою Європи, відповідно до прецедентного права Суду та рекомендацій і декларацій Комітету міністрів, таких як Рекомендація CM/Rec(2014)7 щодо захисту викривачів, Рекомендація CM/Rec(2016)4 щодо захисту журналістики та безпеки журналістів та інших медіа учасників, Рекомендація CM/Rec(2022)4 щодо створення сприятливого середовища для якісної журналістики в цифрову епоху, а також Декларацію Комітету міністрів про бажаність міжнародних стандартів щодо forum shopping у справах, пов'язаних з дифамацією, «наклепницьким туризмом», з метою забезпечення свободи вираження поглядів (прийняту Комітетом міністрів 4 липня 2012 року на 1147-му засіданні заступників міністрів), і визнаючи водночас важливість досягнення послідовності та узгодженості між різними інструментами та ініціативами на європейському та міжнародному рівнях;

Визнаючи нагальність розробки комплексних та ефективних стратегій протидії стратегічним позовам проти участі громадськості, що сприятимуть подальшому зміцненню існуючої законодавчої та політичної бази та практик,

Рекомендовано урядам держав-членів:

- i. невідкладно впровадити через усі гілки державної влади в межах їхньої компетенції керівні принципи, викладені в додатку до цієї рекомендації, з повним урахуванням включених до них принципів, зокрема щодо структурних і процесуальних гарантій, засобів правового захисту, прозорості, підтримки жертв і потерпілих, освіти, навчання, підвищення обізнаності, а також нарощування потенціалу;
- ii. приділяти особливу увагу стратегічним позовам проти участі громадськості у контексті перегляду відповідних національних законів, політик і практик, у тому числі відповідно до Рекомендації CM/Rec(2016)4 про захист журналістики та безпеку журналістів та інших медіа учасників, щоб забезпечити повну відповідність зобов'язанням держав-членів за Конвенцією;
- iii. просувати цілі цієї рекомендації на національному рівні, а також на відповідних європейських та міжнародних форумах, залучати та співпрацювати з усіма зацікавленими сторонами для досягнення цих цілей;
- iv. регулярно переглядати стан виконання цієї рекомендації з метою посилення її впливу, зокрема вдосконалення механізмів підтримки жертв і постраждалих, та інформувати Комітет міністрів про заходи, вжиті державами-членами та іншими зацікавленими сторонами, досягнутий прогрес і будь-які недоліки, що залишаються.

Додаток до Рекомендації CM/Rec(2024)2 Комітету Міністрів державам-членам щодо протидії використанню стратегічних позовів проти участі громадськості.

I. Сфера застосування та визначення

1. Для цілей цієї рекомендації під стратегічними позовами проти участі громадськості ("SLAPPs") розуміються юридичні дії, які загрожують, ініціюються або здійснюються як засіб переслідування або залякування їх об'єкта, і які спрямовані на запобігання, перешкоджання, обмеження або покарання за вільне вираження поглядів з питань, що становлять суспільний інтерес, і здійснення прав, пов'язаних з участю громадськості.

2. Основна мета цієї рекомендації - захист участі громадськості в публічних дебатах та запобігання подальшому використанню стратегічних позовів проти участі громадськості в державах-членах Ради Європи - має бути реалізована в рамках виконання державами-членами ширших зобов'язань за Конвенцією щодо забезпечення безпечного та сприятливого середовища для участі в публічних дебатах, що є невід'ємною рисою плюралістичних демократичних суспільств, в яких повною мірою поважають верховенство права та права людини. Виконання цих зобов'язань ґрунтується на усвідомленні того, що низка різноманітних загроз негативно впливає на участь у публічних дебатах і призводить до самоцензури, тим самим позбавляючи суспільство плюралістичної пропозиції інформації та ідей, необхідних громадянам для прийняття обґрунтованих рішень. Хоча протидія стратегічним позовам проти участі громадськості необхідна, слід також дотримуватися ретельного балансу між зацікавленими сторонами, щоб не перешкоджати реалізації права на доступ до суду.

3. Стратегічні позови проти участі громадськості можуть набувати різних форм і підпадати під дію різних положень національного законодавства. Одним із викликів для держав-членів у їхніх зусиллях щодо запобігання стратегічним позовам проти участі громадськості та протидії їхнім шкідливим наслідкам є здатність швидко виявляти стратегічні позови проти участі громадськості та забезпечувати законодавчі та інші гарантії для всіх таких позовів. Таким чином, ця рекомендація роз'яснює ключові терміни та надає вказівки щодо критеріїв визначення стратегічних позовів проти участі громадськості, щоб допомогти державам-членам ідентифікувати їх та визначити належні та ефективні правові гарантії, заходи реагування та інші заходи для протидії їхнім шкідливим наслідкам. Рекомендація також містить різні показники.

Ключові поняття

4. Для цілей цієї рекомендації та відповідно до прав, закріплених у Конвенції, як вони тлумачаться Судом у його прецедентній практиці, наступні ключові терміни розуміються всебічно та комплексно:

a. "Громадська участь" означає демократичне право кожного брати участь у публічних дебатах та громадських справах, онлайн та офлайн, без страху та дискримінації. Це включає право висловлювати думки та ідеї, які суперечать або є критичними по відношенню до тих, що захищаються офіційною владою або значною частиною громадської думки, або які ображають, шокують або турбують державу або будь-яку частину населення, як це роз'яснив Суд. Поняття "кожен" охоплює всіх громадських спостерігачів і учасників публічних дебатів, а також усіх учасників суспільних справ, включаючи, але не обмежуючись ними: журналістів, медіа-організації, медіа-професіоналів та інших працівників ЗМІ, таких як громадянські журналісти; організації громадянського суспільства, наприклад, екологічні та антикорупційні асоціації та активісти; профспілки; викривачів; науковців; блогерів; правозахисників; юристів; користувачів соціальних мереж; діячів культури та суб'єктів креативних індустрій.

"Участь громадськості" також означає право на свободу зібрань та об'єднань і право голосувати та бути обраним на виборах. Таким чином, участь громадськості може включати в себе широкий спектр видів діяльності, таких як адвокація, журналістика, розслідування та повідомлення про порушення закону або етичних норм, наукові дослідження, викладання, дебати, написання листів державним службовцям або корпоративним клієнтам, розповсюдження петицій, участь у судових процесах, спрямованих на просування соціальних змін або захист існуючих прав чи навколишнього середовища, участь у мирних протестах або бойкотах, взаємодія з регіональними або міжнародними механізмами, або ж просто виступ проти зловживання владою, порушення прав людини, корупції, шахрайства, а також просто коментування будь-яких питань, що становлять інтерес для громадськості. Цей термін також охоплює дії, що стосуються підготовки, підтримки або сприяння участі громадськості.

b. "Суспільний інтерес" означає всі питання, які стосуються громадськості і до яких громадськість може виявляти законний інтерес, особливо ті, що стосуються важливих соціальних питань або впливають на благополуччя окремих осіб, життя громади чи довкілля. Громадськість має право отримувати інформацію та ідеї і, таким чином, бути поінформованою про питання, що становлять суспільний інтерес, а журналісти та засоби масової інформації мають завдання поширювати таку інформацію та ідеї. Суспільний інтерес поширюється на питання, які можуть викликати значні суперечки, але його не можна зводити до прагнення громадськості до інформації про приватне життя інших людей, або до бажання аудиторії до сенсацій чи вуайеризму. Політика, поточні справи, права людини, правосуддя, соціальне забезпечення, освіта, гендерна рівність, сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність, сексуальні або гендерні домагання чи насильство, питання охорони здоров'я, релігії, культури, історії, корупції, клімату та екології є прикладами тем, що становлять суспільний інтерес, на відміну від приватних стосунків чи сімейних справ. Теми можуть становити суспільний інтерес на місцевому, національному чи міжнародному рівнях.

Критерії визначення стратегічних позовів проти участі громадськості

5. **Націленість на участь громадськості** - судовий позов спрямований на неправомірне використання або зловживання юридичним процесом для запобігання, перешкоджання, обмеження або покарання за вільне вираження поглядів з питань, що становлять суспільний інтерес, та реалізацію прав, пов'язаних з участю громадськості.

6. **Висвітлення всіх причин для судових позовів** - Судові позови можуть спричинити неправомірне використання або зловживання всіма видами статутного або загального права для запобігання, перешкоджання, обмеження або покарання за внесок у публічні дебати, включаючи, але не обмежуючись цим, наклеп, образу, втручання в особисте життя, змову, порушення прав інтелектуальної власності, економічне втручання або заподіяння емоційної шкоди. Хоча це, як правило, означає цивільний позов, у деяких юрисдикціях проти критиків можуть бути порушені кримінальні справи, вжиті адміністративні заходи або висунуті кримінальні звинувачення, в тому числі за допомогою судових заборон. Це визначення також поширюється на "тактику правового залякування" - проміжні або тимчасові заходи, агресивні повістки до суду або прості погрози, спрямовані на те, щоб залякати іншу сторону і змусити її відступити.

7. **Всі стадії судового процесу** - всі стадії судового процесу мають значення, включаючи початкову загрозу судового процесу, яка сама по собі здатна мати стримуючий вплив на участь громадськості, а також виконавче провадження.

Показники стратегічних позовів проти участі громадськості

8. Показники стратегічних позовів проти участі громадськості проявляються по-різному, і для їх виявлення можна використовувати різні індикатори. Такі індикатори включають, але не обмежуються наступними елементами:

- a. позивач намагається використати нерівність сил, наприклад, свою фінансову перевагу або політичний чи суспільний вплив, щоб чинити тиск на відповідача;
- b. аргументи, висунуті заявником, є частково або повністю необґрунтованими;
- c. засоби правового захисту, про які просить заявник, є неспівмірними, надмірними або необґрунтованими;
- d. позовні вимоги становлять зловживання законами або процедурами;
- e. позивач застосовує процесуальну та судову тактику, спрямовану на збільшення витрат відповідача, наприклад, затягування процесу, вибір форуму, несприятливого для участі громадськості або неприємного для відповідача, провокування обтяжливого робочого навантаження та подання апеляцій з невеликою або нульовою перспективою успіху;
- f. судовий позов навмисно спрямований проти окремих осіб, а не проти організацій, відповідальних за оскаржувану дію;
- g. судовий позов супроводжується атакою на зв'язки з громадськістю, спрямованою на залякування, дискредитацію або залякування суб'єктів, які беруть участь у публічних дебатах, або спрямованою на відволікання уваги від суттєвого питання, що стоїть на кону;
- h. позивач або його представники займаються юридичним залякуванням, переслідуванням або погрозами, або мають подібні випадки в минулому;
- i. позивач або пов'язані з ним сторони беруть участь у численних і скоординованих або транскордонних судових процесах на підставі одного і того ж набору фактів або у зв'язку з аналогічними питаннями;
- j. заявник систематично відмовляється брати участь у позасудових механізмах врегулювання спору.

9. Хоча стратегічні позови проти участі громадськості не обов'язково включають всі ці ознаки, чим більше з них присутні або чим гостріша поведінка, тим більша ймовірність того, що судовий позов може бути розглянутий як стратегічний позов проти участі громадськості.

Конкретні форми/типи стратегічних позовів проти участі громадськості

10. На додаток до загальних характеристик стратегічних позовів проти участі громадськості, держави-члени повинні належним чином враховувати відмінні характеристики конкретних видів стратегічних позовів проти участі громадськості та їхні правові наслідки, а також вживати належних та ефективних заходів для усунення конкретних загроз, які вони створюють.

i. Транскордонні стратегічні позови проти участі громадськості

11. Порівняно з внутрішніми стратегічними позовами проти участі громадськості, що розглядаються в межах однієї національної правової системи, транскордонні, або ті, що розглядаються в різних юрисдикціях, пов'язані з додатковими рівнями складності, витрат і стресу. Успішний захист транскордонних стратегічних позовів проти участі громадськості вимагає експертних знань багатьох національних правових систем. Це, як правило, передбачає залучення юристів, які професійно працюють у відповідних юрисдикціях або мають досвід роботи у цих юрисдикціях, що збільшує загальний час і витрати на підготовку та захист судових позовів, а також посилює негативний ефект.

12. Держави-члени повинні вжити належних та ефективних заходів для обмеження пошуку форуму, який є несприятливим для участі громадськості або неприємним для відповідача, в тому числі, як зазначено в Декларації Комітету міністрів про бажаність міжнародних стандартів, що стосуються пошуку форуму щодо випадків дифамації, "наклепницького туризму", для забезпечення свободи вираження поглядів.

13. Держави-члени повинні також забезпечити ефективний захист від судових рішень третій країні, беручи до уваги, за необхідності, нові європейські та міжнародні стандарти у цій сфері.

14. Державам-членам рекомендується запровадити правила для забезпечення того, щоб у разі подання стратегічних позовів проти участі громадськості до судових або інших органів третьої країни проти фізичної або юридичної особи, яка проживає в державі-члені, ця особа могла вимагати в судових або інших органах місця свого проживання відшкодування збитків і витрат, понесених у зв'язку з розглядом справи в судових або інших органах третьої країни, незалежно від місця проживання позивача під час розгляду справи в третій країні.

ii. Численні або скоординовані стратегічні позови проти участі громадськості

15. Тиск і переслідування, спричинені зловживанням або порушенням закону та судового процесу, ускладнюються і посилюються, а судові витрати зростають, коли обвинувачений або група обвинувачених піддаються численним або скоординованим стратегічним позовам проти участі громадськості.

16. Судові або інші органи держав-членів повинні, оцінюючи, чи є юридична вимога стратегічних позовів проти участі громадськості, або розглядаючи справу стратегічних позовів проти участі громадськості, належним чином враховувати та вживати відповідних ефективних заходів для усунення або, принаймні, зменшення обтяжливого впливу численних або скоординованих стратегічних позовів проти участі громадськості на обвинувачених.

17. Держави-члени повинні також запровадити правила, що перешкоджатимуть позивачу ініціювати додаткові провадження, пов'язані з тим самим питанням, а також правила, що дозволять судовим або іншим органам влади ефективно управляти скоординованими провадженнями, які тісно пов'язані між собою, з метою уникнення втягнення відповідача в численні судові процеси.

iii. Стратегічні позови проти участі громадськості, спрямовані на анонімну участь громадськості

18. Відмінною рисою стратегічних позовів проти участі громадськості, спрямованих на анонімну участь громадськості, є те, що позивач намагається змусити розкрити особу відповідача, який брав участь анонімно або під псевдонімом, часто через побоювання за свою безпеку, якщо вони будуть виступати під своїми справжніми іменами. Після того, як особистість громадського учасника розкрита, він стає більш вразливим до погроз, залякувань, зловживань і нападів.

19. Держави-члени повинні запровадити належні та ефективні гарантії захисту особи анонімних учасників громадського обговорення та конфіденційних джерел, щоб обмежити розкриття їхньої особи до рівня, необхідного для належного здійснення правосуддя, відповідно до Конвенції, включаючи принцип рівності сторін, Оновленої конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (CETS № 223), Рекомендації CM/Rec(2014)7 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту викривачів та інших відповідних стандартів у сфері приватності та захисту даних..

II. Гарантії, засоби правового захисту та прозорість

20. Держави-члени повинні забезпечити, щоб їхні національні правові системи та їхня імплементація передбачали всеосяжну правову базу та узгоджений набір структурних і процесуальних гарантій для запобігання та мінімізації шкідливих наслідків стратегічних позовів проти участі громадськості, а також повний набір засобів правового захисту та заходів підтримки для відшкодування шкоди, завданої ними. Вони також повинні вживати необхідних і належних заходів для забезпечення культури прозорості щодо судових позовів, які були визнані такими, що становлять стратегічні позови проти участі громадськості.

A. Законодавча база

21. Держави-члени повинні створити всеосяжну законодавчу базу, яка дозволить кожному брати участь у публічних дебатах та суспільних справах ефективно, безпечно та без страху.

22. Держави-члени повинні підтримувати або вживати, за потреби, необхідних законодавчих або інших заходів для запобігання юридичним діям, які загрожують, ініціюються або здійснюються з метою запобігання, перешкоджання, обмеження або покарання вільного вираження поглядів будь-яких юридичних або фізичних осіб з питань, що становлять суспільний інтерес, та здійснення прав, пов'язаних з участю громадськості. Вони також повинні проявляти обережність, щоб гарантувати, що законодавство, санкції та засоби правового захисту не застосовуються у дискримінаційний або свавільний спосіб проти участі громадськості в суспільному житті.

23. Законодавча база повинна регулярно переглядатися з метою оцінки та забезпечення відповідності законодавчої бази та її застосування Конвенції. Перегляд повинен охоплювати всі чинні та розроблювані законопроекти та підзаконні акти, а також юридичну практику, що стосуються права на свободу вираження поглядів, мирних зібрань та об'єднань, а також інших прав на участь. Держави-члени повинні, де це доречно, вжити будь-яких законодавчих та інших відповідних заходів для захисту цих прав.

B. Процедурні заходи

Ефективне ведення справ

24. Держави-члени повинні уповноважити судові та інші компетентні органи активно та ефективно управляти провадженням з метою забезпечення ефективного завершення справи та уникнення будь-якої тактики затягування. Для досягнення ефективного управління справами судові та інші компетентні органи повинні забезпечити, щоб сторони подавали свої вимоги, заперечення, фактичні твердження та пропозиції щодо доказів якомога раніше і в повному обсязі, що відповідає ретельному веденню судового процесу з метою забезпечення процесуальної доцільності.

Дострокове відхилення позовів проти участі громадськості

25. Держави-члени повинні передбачити адекватні та відповідні положення у своїх національних правових системах відповідно до Європейської конвенції з прав людини та принципів прецедентного права Суду, щоб забезпечити можливість:

- a. судам за власною ініціативою відмовляти у задоволенні такому позову, як стратегічному позову проти участі громадськості на ранній стадії провадження; та,
- b. відповідачам подавати заяви про дострокове відхилення позовів проти участі громадськості, щоб протидіяти їх шкідливому впливу на обговорення питань, що становлять суспільний інтерес.

Такі положення повинні вимагати від позивачів, які мають на меті участь громадськості, встановити обґрунтовану причину позову на якомога більш ранній стадії провадження для того, щоб перейти до судового розгляду.

26. Судові та інші компетентні органи повинні мати законні повноваження здійснювати оцінку показників, зазначених у пункті 8 (вище), і повністю або частково відмовляти у задоволенні позову.

27. Умови прийнятності заяв про дострокове звільнення повинні визначатися національним законодавством і можуть, наприклад, включати судовий розгляд наступних сукупних критеріїв:

- a. чи є малоімовірним, що позов буде задоволено в суді; та
- b. чи є провадження зловживанням процесуальними правами у світлі показників стратегічних позовів проти участі громадськості, викладених у пункті 8 (вище).

28. Якщо строки для реалізації права на подання заяви про дострокове звільнення встановлені законом, вони мають бути пропорційними та не унеможлиблювати чи надмірно ускладнювати реалізацію цього права.

29. Клопотання про дострокове припинення стратегічних позовів проти участі громадськості повинні передбачати право обох сторін бути вислуханими на основі принципу змагальності та повинні розглядатися з належною оперативністю судовими та іншими компетентними органами з урахуванням обставин справи, права на ефективний засіб правового захисту та права на справедливий судовий розгляд, а також із застосуванням показників стратегічних позовів проти участі громадськості, викладених у пункті 8 (вище).

30. Держави-члени повинні однаково дозволяти адміністративним органам відхиляти адміністративні позови проти участі громадськості на ранніх стадіях провадження.

31. Коли відповідач подає заяву про відхилення позовних вимог щодо участі громадськості, наводячи докази того, що позов впливає з участі громадськості в питанні, що становить суспільний інтерес, і наявна низка показників стратегічних позовів проти участі громадськості, і коли судові та інші компетентні органи приймають таку заяву, саме позивач повинен надати докази проти відхилення позову. Це не заважає державам-членам запроваджувати правила доказування, які є більш сприятливими для відповідачів.

32. Позивачу повинна бути надана однакова можливість довести, що його позов може бути успішним у судовому або адміністративному порядку і не спрямований на запобігання, обмеження або покарання за реалізацію прав, пов'язаних з участю громадськості.

33. Держави-члени повинні забезпечити можливість оскарження рішення про дострокове звільнення.

34. Держави-члени повинні забезпечити, щоб заява про дострокове звільнення або будь-яка апеляція на неї розглядалися за прискореною процедурою, беручи до уваги обставини справи, право на ефективний засіб правового захисту та право на справедливий судовий розгляд.

Зупинення провадження у справі

35. Якщо це дозволяє національне законодавство, держави-члени повинні забезпечити, щоб у разі подання відповідачем клопотання про дострокове закриття справи, основний розгляд справи зупинявся до прийняття остаточного рішення за цим клопотанням. Крім того, правила про зупинення провадження не повинні дозволяти позивачу змінювати позовні вимоги з метою уникнення ухвали про закриття справи. Будь-яка зміна позовних вимог повинна бути схвалена судовим або іншим компетентним органом. Зміна позовних вимог не повинна допускатися після подання відповідачем заяви про дострокове закриття справи.

36. Відмова у задоволенні клопотання про дострокове закриття провадження не повинна мати наслідком позбавлення відповідача можливості знову стверджувати до прийняття суддею рішення по суті справи, в якій він обвинувачується, що провадження проти нього є стратегічним позовом проти участі громадськості.

Забезпечення процесуальних витрат та відшкодування збитків

37. Держави-члени повинні запровадити правила, відповідно до національного законодавства та юридичної практики, для забезпечення того, щоб у судових провадженнях за участю громадськості судові та інші компетентні органи мали повноваження вимагати від позивача надання забезпечення процесуальних витрат або процесуальних витрат та збитків, якщо вони вважають таке забезпечення доцільним з огляду на наявність ознак стратегічних позовів проти участі громадськості, як зазначено в пункті 8 (вище).

Відшкодування судових витрат

38. Державам-членам рекомендується передбачити у своїх національних правових системах відповідні положення, які дозволять судам, у разі встановлення того, що позов є стратегічним позовом проти участі громадськості, зобов'язати позивачів нести всі витрати, пов'язані з розглядом справи, включаючи повні витрати на юридичне представництво, понесені відповідачем.

Смерть або втрата дієздатності відповідачем

39. Держави-члени повинні забезпечити, щоб у разі смерті або втрати відповідачем дієздатності у справі, що розглядається за участю громадськості, члени сім'ї та партнери первісного відповідача, які продовжують судовий розгляд, мали доступ до тих самих засобів правового захисту та підтримки, що й первісний відповідач. Державам-членам рекомендується надавати додатковий захист, якщо це необхідно, оскільки ці нові відповідачі можуть бути менш підготовленими для розгляду первісного позову.

С. Засоби захисту

Судові та інші процесуальні витрати

40. Держави-члени повинні прийняти відповідні законодавчі або інші положення для забезпечення того, щоб витрати на позови стратегічні позови проти участі громадськості були зведені до абсолютного мінімуму.

Визнання статусу жертви стратегічних позовів проти участі громадськості та відшкодування збитків

41. Держави-члени повинні забезпечити належні умови для визнання жертв стратегічних позовів проти участі громадськості такими та повного відшкодування збитків, понесених внаслідок стратегічних позовів проти участі громадськості, включаючи як матеріальні, так і нематеріальні збитки, такі як втрата доходу та емоційні страждання, а також компенсацію витрат і збитків, наприклад, для покриття судових та адміністративних витрат.

Обмеження збитків для позивача

42. Держави-члени повинні, в межах можливостей своїх національних правових систем, передбачити граничний розмір відшкодування збитків, щоб запобігти неправомірним або непропорційним фінансовим санкціям для відповідачів, які можуть мати стримуючий вплив на їхню громадську участь, а також щоб уникнути створення фінансових стимулів для подання судових позовів.

Обмеження витрат

43. Держави-члени повинні, в межах можливостей своїх національних правових систем, передбачити обмеження витрат, щоб забезпечити обвинуваченим можливість ефективного захисту та захистити їх від затягування судових процедур до виснаження фінансових ресурсів обвинувачених, що може мати негативний вплив на їхню участь у громадському житті.

Заходи стримування

44. Держави-члени повинні запровадити систему ефективних, пропорційних та стримуючих покарань для запобігання стратегічним позовам проти участі громадськості. Вони повинні бути пропорційними ресурсам, доступним позивачу, щоб забезпечити ефективний стримуючий фактор для потенційних майбутніх заявників стратегічних позовів проти участі громадськості. Держави-члени повинні розглянути можливість відшкодування збитків і штрафів у випадках, коли позивач демонструє особливо зухвалу поведінку, а також у випадках, коли відповідач повинен отримати компенсацію за втрачений час і психологічну шкоду, заподіяну відповідачу. Державам-членам також слід розглянути можливість запровадження більш суворих покарань для позивачів, які повторно подають заяви стратегічних позовів проти участі громадськості, як додатковий засіб стримування.

45. Держави-члени повинні прийняти відповідні законодавчі положення для забезпечення того, щоб у випадку судового позову, який вважається стратегічним позовом проти участі громадськості, судові або інші органи могли на прохання відповідача та за рахунок позивача вжити належних заходів для поширення інформації про рішення, включаючи його повну або часткову публікацію та імена юридичних або фізичних осіб, які подали стратегічний позов проти участі громадськості, з дотриманням відповідних європейських стандартів у сфері прав людини та захисту даних.

Сприяння позасудовим засобам правового захисту

46. Держави-члени повинні забезпечити належними засобами умови для ефективного доступу до позасудових засобів правового захисту, таких як альтернативне вирішення спорів, посередництво та ради з питань преси, при повній повазі до незалежності цих механізмів, для вирішення справ стратегічних позовів проти участі громадськості.

D. Культура прозорості та відкритості

47. Держави-члени повинні вжити належних заходів для забезпечення повної прозорості та публічності щодо справ, які національні судові та інші органи визнають такими, що становлять стратегічні позови проти участі громадськості, у тому числі шляхом надання можливості для публікації висновків судів.

48. Держави-члени повинні забезпечити збір даних про випадки стратегічних позовів проти участі громадськості. З цією метою вони повинні забезпечити створення публічного реєстру справ, які були класифіковані як стратегічні позови проти участі громадськості. Реєстри повинні постійно оновлюватися і бути доступними для громадськості безкоштовно і без затримок. З метою гарантування повного доступу до даних, держави-члени повинні зробити реєстр доступним, в ідеалі - офлайн та онлайн, відповідно до відповідних європейських стандартів у сфері прав людини та захисту даних.

49. Держави-члени повинні розглянути можливість вжиття належних заходів для забезпечення того, щоб судові або інші компетентні органи надавали асоціаціям адвокатів інформацію про результати розгляду справ стратегічних позовів проти участі громадськості.

III. Підтримка жертв та постраждалих від стратегічних позовів проти участі громадськості

50. Державам-членам рекомендується організувати, надавати та забезпечувати швидкий доступ до низки заходів підтримки та захисту для жертв та постраждалих від стратегічних позовів проти участі громадськості. Також слід запровадити процедури для забезпечення їхнього фізичного захисту від будь-якої потенційної шкоди. Держави-члени повинні сприяти наданню підтримки жертвам та постраждалим від стратегічних позовів проти участі громадськості, відповідними суб'єктами, зокрема, виділяти достатні ресурси для надання такої підтримки. Для того, щоб бути ефективними на практиці, держави-члени повинні розглянути можливість організації підтримки за погодженням з жертвами та підслідними, в тому числі через їхні конкретні асоціації, адаптувати підтримку до їхніх конкретних потреб та ситуацій, а також повністю враховувати їхні особисті характеристики та статус. Цей комплекс заходів також має бути доступним для вторинних або непрямих жертв стратегічних позовів проти участі громадськості, таких як члени сім'ї, партнери або адвокати жертв і постраждалих, які повинні бути належним чином захищені від шкоди, завданої стратегічними позовами проти участі громадськості.

51. *Правова підтримка* - За необхідності та відповідно до національного законодавства, держави-члени повинні розглянути можливість забезпечення належного доступу до безоплатної правової допомоги, в тому числі у світлі показників, наведених у пункті 8 (вище). Необхідно також забезпечити доступ до існуючих національних механізмів та інструментів організації та надання правової підтримки. Держави-члени повинні заохочувати та розширювати можливості незалежних організацій, що спеціалізуються на правовій підтримці, асоціацій юристів, рад з питань ЗМІ та преси, правозахисних організацій, журналістських спілок та асоціацій, академічних установ, що надають юридичні послуги, та інших неурядових організацій надавати юридичні послуги об'єктам стратегічних позовів проти участі громадськості. Держави-члени у співпраці з відповідними зацікавленими сторонами повинні прагнути забезпечити, щоб фізичні та юридичні особи, які є об'єктами стратегічних позовів проти участі громадськості, мали можливість отримати доступ до страхування для правової підтримки на справедливих умовах.

52. *Фінансова підтримка* - держави-члени повинні розглянути можливість надання фінансової підтримки жертвам стратегічних позовів проти участі громадськості у співпраці з національними асоціаціями журналістів, профспілками та відповідними організаціями громадянського суспільства, зокрема шляхом створення національних фондів, надання грантів та/або іншої цільової допомоги, або підтримки існуючих фондів чи проектів, спрямованих на надання фінансової допомоги жертвам та об'єктам стратегічних позовів проти участі громадськості.

53. *Психологічна підтримка* - мішені та жертви стратегічних позовів проти участі громадськості можуть мати доступ до різних видів конфіденційної та професійної психологічної підтримки, таких як пряма консультація, перенаправлення до відповідних органів охорони здоров'я або фінансова допомога для самостійного та безпосереднього забезпечення підтримки. Держави-члени повинні заохочувати органи охорони здоров'я приділяти належну увагу та виділяти ресурси для надання послуг жертвам та постраждалим від стратегічних позовів проти участі громадськості.

54. *Практична підтримка* - у випадках, коли їхній фізичній безпеці загрожує небезпека, жертви та постраждалі від стратегічних позовів проти участі громадськості повинні мати доступ до механізмів раннього попередження, таких як "гарячі лінії", що працюють під керівництвом організацій громадянського суспільства або незалежних державних установ. У виняткових ситуаціях держави-члени повинні мати ефективні та ґендерно-орієнтовані механізми добровільної евакуації до безпечного місця та захисту з боку поліції. Там, де це можливо, існуючі національні механізми та інструменти, доступні для інших типів мішеней та жертв, мають бути доступними і для мішеней стратегічних позовів проти участі громадськості.

55. *Підтримка приватного сектору* - держави-члени повинні забезпечити дотримання відповідними суб'єктами приватного сектору всіх діючих законів, спрямованих на захист жертв та постраждалих від стратегічних позовів проти участі громадськості, а також надавати їм необхідну підтримку. Така підтримка повинна поширюватися як на працівників, так і на партнерів, які працюють позаштатно.

56. *Інформаційна підтримка* - держави-члени повинні заохочуватися до активного та постійного збору та розповсюдження безкоштовної та легкодоступної інформації про місцеві та міжнародні організації, які надають різні види підтримки жертвам стратегічних позовів проти участі громадськості та постраждалим від них.

IV. Освіта, навчання та підвищення обізнаності

57. Державам-членам слід заохочувати відповідні органи приділяти увагу цій рекомендації та навчальним матеріалам, що стосуються порушень у ній питань, у тому числі гендерної проблематики, в освітніх та навчальних програмах. Такі програми повинні включати спеціальну підготовку для суддівського корпусу, юристів та відповідних органів державної влади з урахуванням усталеної практики Суду, існуючих процесуальних інструментів, матеріальних стандартів, а також основних цінностей і деонтологічних правил професії.

58. Поважаючи редакційну свободу журналістів і ЗМІ, держави-члени повинні заохочувати заходи з підвищення обізнаності журналістів, інших працівників ЗМІ та інших представників громадськості з питань, що розглядаються в цій рекомендації, в інтересах журналістів, інших працівників ЗМІ та інших представників громадськості. Такі заходи повинні підкреслювати важливість дотримання журналістської, юридичної та іншої професійної етики як першого щита проти стратегічних позовів проти участі громадськості. Такі заходи також мають сприяти доступу до ресурсів і механізмів, міжнародних, регіональних, національних і місцевих, для захисту всіх суб'єктів, коли вони стають мішенню для стратегічних позовів проти участі громадськості.

59. Держави-члени повинні розробляти або сприяти розробці більш широких стратегій та заходів з підвищення обізнаності, таких як кампанії, спрямовані на широку громадськість, які зосереджуються на демократичній та суспільній цінності участі громадськості, а також на небезпеці стратегічних позовів проти участі громадськості та їхніх шкідливих наслідках.

V. Координація на національному рівні та міжнародне співробітництво

60. Держави-члени повинні просувати цілі цієї рекомендації на національному рівні, в тому числі національними, регіональними мовами та мовами меншин, а також залучати та співпрацювати з усіма зацікавленими сторонами для досягнення якомога ширшого розповсюдження її змісту в різноманітних рекламних матеріалах.

61. Держави-члени повинні координувати свою імплементаційну діяльність, у тому числі через існуючі або спеціально створені національні координаційні центри, у конструктивний та інклюзивний спосіб з компетентними національними органами та широким колом суб'єктів, включаючи жертв та постраждалих від стратегічних позовів проти участі громадськості.

62. Для досягнення цілей цієї рекомендації та з метою подальшого сприяння розробці відповідних додаткових стандартів і механізмів протидії стратегічним позовам проти участі громадськості державам-членам слід посилити співпрацю та обмін інформацією, досвідом і найкращими практиками з іншими державами, а також на відповідних європейських і міжнародних форумах.